

A PEREK GYORSÍTÁSÁT CÉLZÓ PP. TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁS A BIZONYÍTÁS TÜKRÉBEN

MILYEN LESZ AZ ÚJ MAGYAR POLGÁRI PERRENDTARTÁS?¹

I. Bevezetés

„A bírói út – mint a jogviták rendezésének államilag elismert és támogatott módja – társadalmi rendeltetését csak akkor tudja betölteni, ha a jogviták eldöntése gyors és egyszerismind jogilag megalapozott. E kettős igény szorításában a magyar polgári eljárásjogi kódex a polgári perek ésszerű határidőn belül történő befejezésének megfogalmazásában az ezredfordulón kataklizmaszerű változáson ment keresztül, melynek gazdasági-társadalmi és alkotmányjogi- nemzetközi jogi eredői voltak.”²

„A XX. század utolsó évtizedének polgári eljárásjogi reformjai világszerte sajátos konvergenciát mutatnak. A jelenség lényege abban foglalható össze, hogy a korlátlan féluralmat, illetve a túlméretezett bírói hatalmat megvalósító modellek egyaránt az ésszerű egyensúlyi állapot megteremtésének irányában mozdulnak el. A konvergencia kiváltó oka a polgári igazságszolgáltatás válsága (alacsony hatékonyság, elhúzódó perek, növekvő költségek, hiányzó esélyegyenlőség, kommunikációs problémák, bizalmatlanság, tekintélyvesztés, stb.), amely mindkét modellt egyaránt súlytja. A hatékonyság növelése érdekében az egyik oldalon a féluralom korlátozásával megnövekszik a bírói hatalmat, a másik oldalon pedig a bírói hatalom rovására a felek uralmi helyzetét erősítik meg. A cél mindkét esetben a kiegyensúlyozott bírói hatalom, a felek és a bíróság közötti modern együttműködés feltételeinek a megteremtése.”³

A globalizáció miatt a kontinentális és a common law országok jogrendszerei egyre erőteljesebb hatást gyakorolnak egymásra. Ez különösen a gazdasági forgalom biztonságához fűződő kiemelt társadalmi érdek azon igényén érhető tetten, mely a peres eljárások gyors lefolyását követeli meg.

Mai jogrendszerek döntő többségében az eljárások elhúzódásáért alapvetően a bizonyítás intézménye a felelős.

A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénynek az elektronikus

eljárás bevezetését és a perek gyorsítását célzó módosításáról szóló előterjesztés⁴ központi kérdésként kezeli azt a tényt, hogy „az ezredfordulóra a polgári igazságszolgáltatás legnagyobb problémájává az időtényező, a perek irreális mértékű elhúzódása vált.” Jelen tanulmány fókuszában a jogalkotónak a bizonyítási eljárás lefolytatásával kapcsolatos elképzeléseinek ismertetése, a magyar és az amerikai eljárási modell perelőlkészítő, perhatékonyságot növelő kérdéseinek vizsgálata áll.

„1993 óta nemzetközi jogi kötelezettség is terheli Magyarországot a perek ésszerű időn belül történő elbírálásának biztosítására (Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke). Több strassbourgi elmarasztaló ítélet hatására az utóbbi évtized legfontosabb kodifikációs célkitűzésévé vált a polgári perek gyorsítása, az ésszerű időn belüli elbírálás elősegítése. A változtatásokat az jellemezte, hogy egyrészt – szankciók kilátásba helyezésével – fokozták a bíróságok felelősségét, másrészt eszközöket is adtak a bíróságok kezébe, hogy az eljárást a megfelelő mederbe terelhessék, illetve a feleket a perhatékonyság által megkövetelt magatartásra ösztönözzék. Az eljárás elhúzódása miatti kifogás intézményének a Pp.-be történő elhelyezésével az előbbi folyamat lezártnak tekinthető. A hatékonyabb perszervezéshez és a felek rendeltetésszerű joggyakorlásának hathatósabb kikényszerítéséhez azonban – bár kétségtelenül történtek előrelépések a pertartam csökkentére terén – további intézkedésekre van szükség.

A differenciálás szempontjából mindenképpen figyelemmel kell lenni a nyugat-európai jogrendszerek és a közösségi jog fejlődésének irányaira. Ebben a körben emelhető ki a kis perértékű ügyekre vonatkozó közösségi rendelet folyamatban lévő kidolgozása, a békebíróóságok felállítása Portugáliában, a kötelező mediáció bevezetése kisebb ügyekben Anglia és Wales területén, a fizetési meghagyásos eljárás egyszerűsítése és elektronizálása Németországban és Ausztriában, a társasági jogi perek eltérő szabályozása Olaszországban. A közelmúlt és napjaink európai igazságügyi reformkísérletei mind a költséghatékonyság, mind az időtényező szempontjából megfelelő választ kívánnak adni a kihívásokra, számos esetben az eltérő jellemzőkkel bíró eljárások eltérő szabályozásával.”⁵

Jelen tanulmány egyik célja az amerikai (discovery) eljárás és a magyar bizonyítási eljárás szabályai közötti eltérések vizsgálata annak tükrében, hogy az amerikai polgári eljárásjogban a perek 90 %-a már az első tárgyaláson befejeződik. Ennek alapvetően három olyan feltételét lehet megjelölni, amely a perhatékonyságnak ezen kiváló példáját lehetővé teszi: ⁶

1. a bizonyítás lefolytatása még a tárgyalási szakasz előtt lezajlik, a bíróság minimális közreműködésével;

2. a felekre bízza a bizonyítást, többek között a jogsegélyszolgálatok megerősítésével;

3. a keresetváltoztatás megengedhetőségét jelentősen korlátozza az eljárás során.

Ezen három feltétel kimunkálásával a bíróságok leterheltségének problémáit többnyire megoldották az Egyesült Államokban.

Az amerikai eljárásjogi modell annak ellenére iránymutató lehet a magyar polgári eljárásjogban, hogy az Amerikai Egyesült Államok a common law országok közé tartozik, viszont az eljárásjoga törvényileg szabályozott, a precedensek inkább a határozatok rendelkező részében érvényesülnek.⁷

Kiváló példa az Amerikai Egyesült Államok eljárásjoga abban a vonatkozásban is, hogy az EU-s tagállamok is hasonló föderatív berendezkedést mutatnak, mint ahogy az Egyesült Államok egyes tagállamai, és az EU-s tagállamokban is az eljárásjog közelítése, illetőleg egységesítésének folyamata zajlik. E vonatkozásban a témához legközelebb álló jogszabály anyag az 1206/2001. EK. Tanácsi rendelet, amelyet 2001. május 28-án hozott meg az Európai Tanács, amely a külföldön történő bizonyítást felvételét szabályozza.

II. A bizonyítási eljárás a common law és a kontinentális jogrendben

Az Amerikai Egyesült Államok föderatív állam berendezkedését figyelembe véve az Európai Unió is elvezethet az egységes európai államokhoz. Az Európai Unióban a kontinentális jogrend és a common law jogrendszer elemei keverednek az Egyesült Királyság és Írország miatt. A precedens rendszer egyébként az Európai Unió bíróságán: az Európai Bíróságon is megvalósul, a bíróság a korábbi döntéseire hivatkozik, ami nem tiszta precedens jogrendszert jelent a gyakorlatban, mivel az Európai Bíróság ítéletei csak az előzetes döntéshozatali eljárásban kötelezőek az előzetes döntéshozatali eljárást kérő tagállami bíróságra nézve, a többire vonatkozóan csak iránymutató jelleggel bírnak. Az Európai Bíróságot kívül, a Strassbourgi székhelyen működő Emberi Jogok Európai Bírósága szintén a korábbi döntésére hivatkozik az újabb határozatai meghozatala során.

Az Amerikai Egyesült Államok nem egy klasszikus angolszász jogrendszer, több kontinentális joghatás is érte, írott alkotmánya van, továbbá az állam felépítése – a föderatív rendszer – hasonlít az unió állam berendezkedéséhez: a tagállami szinten saját törvényekkel, saját alkotmánnyal rendelkezik, a szövetségi szinten pedig a közösséget átfogó jogszabályok és az Amerikai Alkotmány szabályozza a viszonyokat.⁸

A bírák jogállása tekintetében az Egyesült Államokban fontos megjegyezni, hogy nem karrierbíróságokról beszélünk, a választók választják őket, gyakran valamelyik párt indítja a jelölteket, és a választók pártszimpátia alapján voksolnak. Ezért aztán a bírák nem elsősorban a szakmai felkészült-

ségek alapján kerülnek a bírói pulpitusra. Ebből kifolyólag a bírák passzivitása érvényesül a tárgyalás során.

Az Egyesült Királyságban a Lord Woolf jelentés folytán módosított polgári eljárásjogban és az Egyesült Államokban az 1990-es Civil Justice Reform Act következtében a bírák perben betöltött szerepe növekedett. Ezen körülményt figyelembe véve is azonban az adversary-system a felek meghatározó szerepére épít, amely a bíró meggyőzésére irányul, szemben az inkvizitórius rendszert képviselő kontinentális jogrendszerrel, ahol a felek szerepe abban merül ki, hogy a bíróságot képessé tegyék a jogvita eldöntésére, vagyis elsősorban az információszolgáltatás a feladatuk.

Az Egyesült Államok eljárásjogának a Civil Justice Reform Act -nek (1990.) a célja a bírói hatalom növelése volt, a magasabb költségek és per elhúzódságának megállítására. Az ezt követő 1993-as és 2000-es „discovery reformok” nem igazán tudták az ügyvédi perelhúzó technikákat kiküszöbölni. Az amerikai eljárásjogban a legtöbb időt a tárgyalás előkészítése, a discovery eljárás emészti fel. Ennek azonban az az előnye, hogy a bíróság már az első tárgyaláson döntést hoz, vagyis nagyon hatékonyan működik az igazságszolgáltatás, hátránya a tágabb értelemben vett perek elhúzódsága, ezért a kisebb jelentőségű ügyekben egyszerűbb főként informális jellegű eljárásra törekedtek, nincs ügyvéd kényszer, sőt az ügyvédi közreműködést is megtiltották néhány tagállamban.⁹

III. Az amerikai discovery eljárás

A discovery eljárás lényege a szembenálló perbeli felekre háruló azon kötelezettség, hogy az általuk összegyűjtött, megszerzett információkat egymással még a tényleges tárgyalás megkezdése előtt, egy előkészítő jellegű eljárás keretében megosszák.¹⁰

Az eljárás célja a „meglepetési effektus” csökkentése a tárgyaláson, vagyis a felek a tárgyalás megkezdése előtt felmérhessék az erőviszonyokat, így még a tárgyalás előtt dönthetnek arról, hogy perbe bocsátkozzanak, vagy peren kívüli megegyezésre törekedjenek.¹¹

A tényfeltárás előnyei közé tartozik, hogy lerövidíti a tárgyalást, és gyakran egyezséget eredményez a felek között, továbbá ezen eljárás eredményeként könnyebb kiválasztani, meghatározni a két fél álláspontját.

A 2000. évi reform során kötelezővé vált a discovery eljárás lefolytatása, korábban csak lehetőségként létezett. A kötelező discovery eljárás beiktatása elkerülhetetlenné tette a felek számára, hogy egymással találkozzanak, és a bizonyítékaikat közzététel (disclosure) keretében bemutassák egymásnak.

Az első találkozás (conferene) a felek és képviselőik első megbeszélése. A conference-től számított 14 napon belül kerül sor a disclosure (közzété-

tel) eljárásra (ez 1993-tól van az eljárásjogi törvényben, 2000-től azonban kötelező is), amely a bizonyítékok cseréjére, a tanúk indítványozására, a szakértők személyére vonatkozóan ír elő szabályokat.¹² Ezt követi az első találkozás a törvényes bíróval, amelynek a conference-től számított 21. napon belül kell megtörténnie. A feleknek a disclosure-tól számított 7 napja van a bizonyítási terv leadására. Ez tartalmazza azon indítványokat is, hogy milyen további bizonyítási eszközre van szükség az eljárás során. A bíró határidőt állapít meg a konkrét bizonyítékok szolgáltatására, és a felek által fel nem használható bizonyítékok ún. privilegizált bizonyítékok meghatározását végzi. A bíróval többször is találkozhatnak a felek, abban az esetben, ha több tanácskozássra van szükség a bizonyítékokkal kapcsolatban, pl. amikor nem tudják összeállítani a végleges bizonyítási tervet.¹³

A discovery eljárás bárhol lefolytatható, a jogszabály mindössze a „court reporter” jelenlétét írja elő. A discovery eljárás során a felek megismerik a másik fél kezében lévő bizonyítékokat, határidőket. Ennek eszközei: a szóbeli kikérdezés (deposition), az írásbeli kérdés a felekhez (interrogatories), a felszólítás elismerésre (request for admission), az orvosi szakértői vizsgálat kérése (request for physical examination) – erről egyébként a bíróság dönt – továbbá az okmányok és a dolgok, ingatlanok vizsgálata (Production of Documents and Things Entry Upon Land for Inspection and Other Purposes). Az eljárás keretében a cross examination során a felek írásban és eskü alatt válaszolnak, maximum 25 kérdést tehetnek fel, a kérdéseket a felek kézbesítik és 30 napos időtartam adott a válaszára.

A discovery eljárást a tárgyalást előkészítő ülés (Pre-trial Conference) követi, ennek során a bírónak ki kell tűznie a tárgyalás napját, a feleknek egy végső tárgyalási tervet (discovery plant) kell benyújtaniuk, amelyben a felek a bizonyítékokat a bíróság elé tárják. Ezt a későbbiekben megváltoztatni már nem lehet. A keresetváltoztatás tilalma érvényesül kivéve, ha az alperes hozzájárul, de csak a tárgyalás kezdetéig. Olyan esetekben azonban kivételt tesz a törvény, amikor az újabb bizonyítási cselekmény nem eredményez kereset változtatást. Ezt követi a tárgyalás, amely során új bizonyítékot csak rendkívüli helyzetben lehet előterjeszteni.¹⁴

A disclosure eljárás ingyenes, a discovery eljárás azonban nagyon költséges, átlagban több mint 1000 dollárba kerülnek az egyes eljárási cselekmények. Azonban ha a felek még a tárgyalás előtt megegyeznek, akkor ezt az összeget az állam fizeti.

Az eljárás során az ügyvédek által alkalmazott perelhúzó technikák lényege, hogy az ellenfeleket tömérdek információval árasztják el, ennek az a feldolgozása időigényes feladat, és az ellenérdekű fél nehezen tudja a releváns információkat kiválogatni a kevésbé fontosak közül.¹⁵

IV. Bizonyítás a hatályos magyar polgári eljárásjogban

A Magyar Polgári Eljárásjog rendszere olyan, hogy a közvetlenség elvét részesíti előnyben, vagyis a bizonyítási cselekményeket a bíróság végzi (felek meghallgatása, tanú kihallgatása, szakértő kirendelés, stb.).

Lényeges változást jelentett a Pp. 1999. módosítása, mellyel az igazság kiderítését a pártatlan eljárás követelménye vette át, így a bíróság perbeli aktivitása is csökkenhetett. A hivatalbóli bizonyítás nagyon szűk körű. Eljárásjogunkban a bizonyítást ugyan a bíróság rendeli el, de általában a felek indítványára, amely köti a bíróságot. A bizonyítás a bíróságon zajlik, tárgyaláson vagy megkeresés útján, a Pp. 3. §-a a felekre bízta a bizonyítékok beszerzését, de a bíróság végzi el a tényleges bizonyítási cselekményeket.

A magyar Pp.-ben a keresetlevélben feltüntetett bizonyítékok célja nem az, hogy a másik felet tájékoztassa a bizonyítékokról, hanem hogy a bíróságot meggyőzze a per lefolytatásának szükségességéről. Az alperesnek elegendő legkésőbb az első tárgyaláson az érdemi ellenkérelmét előadnia, mellyel a felperes először csak a tárgyaláson találkozik, ami rendszerint az eljárás elhúzódását eredményezi.

A jogalkotónak a perhatékonyság növelése érdekében fontolóra kellene venni a tárgyalási szakasz előtt lefolytatható bizonyítás lehetőségét, amely a bíróság minimális közreműködésével zajlik. A felekre kellene bízni a bizonyítékok beszerzésének és súlyozásának kérdését, akár jogsegélyszolgálatok bevonásával. A keresetváltoztatásra vonatkozó szabályok szigorítását és a per elhúzódására vonatkozó valódi szankciórendszer kidolgozása is szintén az eljárás hatékonyságának a növelését szolgálja.

Az amerikai discovery eljáráshoz hasonló magyar jogintézményként említhetjük meg az előzetes bizonyításra vonatkozó [Pp.207-211.§] szabályokat, és az egyességi kísérletre történő idézést [Pp.127.§].

A gyakorlatban – álláspontom szerint – nem kerül elég gyakran alkalmazásra az előzetes bizonyítás azon esetköre, amely szerint az érdekelt fél kérelmére akár a per megindítása előtt, akár annak folyamatban léte alatt annak helye van, ha valószínűsíthető, hogy a bizonyítás előzetes lefolytatása a per ésszerű időn belül történő lefolytatását, illetve befejezését elősegíti [Pp.207.§ b) pont].

2007. januárjában jelent meg az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által kiadott koncepció a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénynek az elektronikus eljárás bevezetését és a perek gyorsítását célzó módosításáról szóló előterjesztéséről, amely a perhatékonyság kérdését szem előtt tartva igyekszik megoldási lehetőségeket kínálni a perelőkészítéssel felmerülő problémákra.

A magyar Pp.-ben – a koncepció szerint – a kis perértékű ügyek vonat-

kozásában megvalósuló szabályozás keretében lehetne bevezetni egyfajta békebírói jellegű eljárási rendszert, melyben hangsúlyosabban kell érvényesülnie a szóbeliség elvének, az eljárási szabályoknak egyszerűbbeknek, rugalmasabbaknak kell lenniük, figyelemmel kell lenni arra, hogy a jogvita bagatell jellege és a felek jogban való járatlansága más bírói magatartást kíván, mint a polgári perek általában.¹⁶

V. A Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénynek az elektronikus eljárás bevezetését és a perek gyorsítását célzó módosításáról – A perelőkészítés kérdése a Pp. általános részében

Az alábbiakban az új koncepcióban szereplő bizonyítást érintő legfőbb változtatásokat tekintem át a perelőkészítés, a keresetváltoztatás és a jogalaphoz kötöttség témakörében. Külön pontokban ismertetem az elektronikus perek és a kisperértékű ügyek vonatkozásában történő lehetséges módosításokat.

„A polgári perben a perelőkészítés, valamint a peralapítás célja a jogvita tárgyának konkretizálása, a felek érvrendszerének felvázolása, a bizonyításra szoruló tények és a bizonyítékok körének a felmérése, a per lefolyásának mintegy megtervezése, a bíróság és a bíróság és a felek konkrét feladatainak meghatározása. Ha a perelőkészítés megfelelően megy végbe, a jogvita mederben tartható, tervezhető, és maga a per tárgya, az anyagi jogviszony is könnyebben megítélhető.

A Pp. – szakítva az Rpp.¹⁷ rendszerével – megszüntette a perfelvételi tárgyalás intézményét. Ezzel a lépéssel a bonyolultabb ügyekben is másodlagossá vált a per előkészítése,¹⁸ és a korábban a perfelvételi és az érdemi tárgyalás határvonalához kapcsolt jogintézmények az egész elsőfokú eljárás folyamán alkalmazhatóvá váltak (például keresetváltoztatás), ami napjainkra az eljárások elhúzásának egyik okává vált. A hatékony perelőkészítés és az ésszerű időn belül történő ítélezés követelményének az felelne meg, ha a perelőkészítés szerepének erősítése az alperes perbebecsátkozásához, mint a peralapítás legfontosabb mozzanatához kötődően menne végbe. Ehhez az időponthoz – vagy ezen időpont köré – célszerű kapcsolni azokat a jogintézményeket, melyeknek alapvető jelentőségük van az eljárás időtényezője szempontjából. A perbebecsátkozásához fűződő jogkövetkezményeknek – azaz az addig nem teljesített cselekmények későbbi teljesítése hatálytalanságának – *ex lege* kell beállniuk, ez ugyanis hatékonyabb, mintha a jogalkotó a bíróság mérlegelésére bízna a mulasztás jogkövetkezményeinek konkrét esetben történő alkalmazását.¹⁹

A koncepció szerint a perelőkészítés újraszabályozása a perek elin-

tézésének hatékonyságát akkor tudná nagymértékben megnövelni, ha a perbebocsátkozás időpontját nem az első tárgyalásban jelölné meg a törvény. A perbebocsátkozásnak ugyanis azt kell szolgálnia, hogy a per tárgya véglegesen konkretizálódjon.

A Pp. 126. §-ának (4) bekezdése értelmében a bíróság már az első tárgyalás előtt, az írásbeli előkészítés szakaszában is felhívhatja az alperest az érdemi védekezésre. A perben – figyelemmel a perelőkészítés nem kötelező voltára is – a bíróság az alperes és az ügy körülményeire (írásbeli előkészítés elvárhatósága, ügy bonyolultsága és várható elhúzódása) tekintettel dönthetne úgy a keresetlevél kézbesítésével egyidejűleg, hogy perelőkészítés esetén is lehetőséget biztosít az alperes számára a tárgyaláson történő perbebocsátkozásra. Perelőkészítés hiányában a perbebocsátkozás időpontja továbbra is az első tárgyalás lenne.²⁰

A Pp. 141. §-ának (3) bekezdése jelenleg akkor ad lehetőséget a bíróságnak, hogy a tárgyalás írásbeli előkészítését rendelje el, ha a felet jogi képviselő képviseli, vagy ha a félnek (képviselőjének) az írásbeli előkészítés nem okoz különösebb nehézséget. A jelenlegi szabályozás lehetővé teszi azt is, hogy a bíróság a per előkészítését írásbeli formában tegye kötelezővé a felek számára, azonban a felek sokszor nem is érdekeltek a megfelelő szintű előkészítésben: sem a törvény, sem a bíróság nem garantál számukra semmilyen előnyt arra az esetre, ha nagyobb odafigyeléssel vesznek részt a folyamatban; de megfelelő – ex lege beálló – szankciók híján kényszerítve sem érzik magukat a gondosabb pervitelre. Az előterjesztés mindezeket figyelembe véve arra az álláspontra jut, hogy részletesen szabályozni kell az írásban történő perelőkészítés esetét a Pp.-ben.²¹

A Pp. 124. §-a (4) bekezdésének e) pontja szerint „a bíróság elrendelheti a felek tárgyaláson kívüli, egymás jelenlétében történő előzetes meghallgatását”, ami szintén a per előkészítésének hatékonyságát hivatott szolgálni. Ennek a szabályozásnak – nézetem szerint – az előzetes bizonyítás lefolytatása kereteinek „kitágítása” lett volna a célja, azonban a Pp. 207. § b) pontjában szabályozott rendelkezést nem tudta túlhaladni, újabb tartalommal megtölteni.

A perelőkészítéshez kell kapcsolni azon jogintézményeket, melyek kulcsfontosságúak a perek időtartamát illetően (pl.: perbebocsátkozás, mulasztás, keresetváltogatás, viszontkereset, bizonyítási indítványok előterjesztése). A bíróság számára lehetőséget kell adni, hogy megfelelő határidők tűzésével nyilatkoztathassa a feleket azzal, hogy a nyilatkozattétel elmaradása esetén azt később joghatályosan már nem pótolhatják, azaz a bíróság a kérelmet (ellenkérelmet) hiányos tartalommal bírálja el – összhangban a 141. § (6) bekezdésével.²²

A jogalkotó külön felhívja a figyelmet arra, hogy – a szövegszerkesztési

lehetőségek bővülésével – a felek (jogi képviselőik) egyre terjedelmesebb, gyakran az ügyszóhoz nem kapcsolódó írásbeli érvelésekkel feleslegesen növelik a peranyagot, ezért meg kell teremteni a Pp. 133. §-a (2) bekezdésének a szóbeli pervezetésre vonatkozó rendelkezésének analógiájára azt a lehetőséget, hogy a bíróság visszautasítsa az ügyszó nem tartozó írásbeli előkészítő iratoknak a peranyagba való befogadását.²³

Az írásbeli előkészítést főszabályként abban a körben indokolt bevezetni, ahol már a 141. § (3) bekezdése szerint jelenleg is lehetőség van rá, míg a szóbeli előkészítésnek a jogi képviselővel nem rendelkező és írásbeli előkészítésre nem kötelezhető fél esetében lenne szerepe.²⁴

A Pp. 3. §-ának (4) bekezdése szerint „a bíróság a bizonyítás elrendelését mellőzni köteles, ha a bizonyítási indítványt a fél neki felróható okból elkésztette, vagy egyébként a jóhiszemű pervitellel össze nem egyeztethető módon terjeszti elő, kivéve, ha a törvény eltérően rendelkezik”. A 141. § (2) bekezdése ezzel összhangban rögzíti: „a fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait – a per állása szerint – a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni”. A felek – a keresetlevél kötelező tartalmi kellékeire vonatkozó szabályokra is tekintettel – akkor járnak el a gondos és az eljárást elősegítő, jóhiszemű pervitellel összeegyeztethető módon, ha a felperes a keresetlevélben, az alperes legkésőbb az első tárgyaláson – de előkészítés elrendelése esetén már ott – előadják bizonyítékaikat, és előterjesztik bizonyítási indítványaikat.²⁵

Olyan perekben, melyekben nem történik perelőkészítés – például mert egyik fél sem kötelezhető írásbeli előkészítésre, a szóbeli előkészítés az ügy jellegére tekintettel pedig nem indokolt –, az első tárgyalás lenne főszabály szerint az az időpont, melyen a bizonyítási indítványokat elő lehet terjeszteni. Ahol azonban történik perelőkészítés – különösen ott, ahol ez írásban történik –, a felperes az alperesi perbebocsátkozást követően az önhatalmú keresetváltoztatásra megjelölt határidőig terjesztheti elő indítványait (azaz keresetváltoztatás esetén azzal egyidejűleg), míg az alperes legkésőbb a viszontkereset-indítási határidőig (azaz viszontkereset esetén azzal egyidejűleg) terjesztheti elő ellenbizonyítási indítványait a felperesi követelésre vonatkozóan. A bizonyítási indítványokat indokolt esetben – a bíróság engedélyével vagy az ellenfél hozzájárulásával – az első tárgyaláson is elő lehetne adni, továbbá ahányszor megnyílik a keresetváltoztatási, illetve viszontkereset-indítási jog, értelemszerűen az ezekre vonatkozó bizonyítási indítványok is előterjeszthetők. A bizonyítási indítványok a per folyamán – az ellenfél hozzájárulásával és a bíróságnak a 3. § (4) bekezdésében meghatározottak mérlegelése után adott engedélyével – a fél bármikor előterjesztheti.²⁶

A jogalkotó gondol arra az esetre is, hogy az eljárás folyamatban léte alatt merülnek fel olyan tények, melyekről a perelőkészítés alatt, illetve az első tárgyalásig a felek nem szerezhettek tudomást, – a perújítások elkerülése érdekében – az ellenfél hozzájárulásától függetlenül az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor is meg kell engedni a bizonyítási indítvány előterjesztését, ha a fél oly tényre vagy bizonyítékra, illetőleg olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, melyek önhibáján kívül az indítvány előterjesztésére nyitva álló határidő lejárta után jutott a tudomására, illetve melyek jogerőre emelkedéséről önhibáján kívül e határidő lejárta után szerzett tudomást. Természetesen a keresetváltoztatásnak ezen új körülménnyel szoros összefüggésben kell állnia.²⁷

A keresetváltoztatás

A keresetváltoztatás időben korlátozása elkerülhetetlen a perek elhúzóadásának megakadályozása céljából. Az Rpp. szabályozása²⁸ szerint az alperes perbebocsátkozása volt az a pont, ahonnan már a felperes csak az alperessel egyetértésben változtathatta meg a jogvita tárgyát. Kiemelendő jelentősége van alperes azon jogának, hogy az a per, melybe belebocsátkozott, tárgyat tekintve ne változzon. Ez ugyanis olyan helyzetbe hozhatná, hogy folyamatosan újabb és újabb védekezéssel kell előállnia a felperes kénye-kedve szerint megváltoztatott keresetére reagálva. Ezzel a szabályozással a felperes lehetőséget kap arra, hogy átgondolatlanul, felkészületlenül pereskedhessen, így saját gondatlanságával a végtelenségig húzhassa a pert. El kell tehát ismerni az alperes azon jogát, hogy annak a pernek a tárgyát, melybe belebocsátkozott, hozzájárulása nélkül senki ne változtathassa meg.²⁹

Megoldási javaslatként a koncepció kifejti, hogy az írásbeli előkészítés esetén az alperes perbebocsátkozását azzal a figyelmeztetéssel kelljen kézbesíteni a felperesnek, hogy a keresetét záros határidőn belül (15 vagy 30 nap) egy ízben megváltoztathatja. Ehhez hasonlóan a szóbeli előkészítés esetén a felperes egy ízben változtathatja meg a keresetét, a perbebocsátkozást követő meghallgatáson (tárgyaláson). Amennyiben nem történt perelőkészítés, a keresetet a felperes legkésőbb az első tárgyaláson változtathatja meg önállóan. Ezen határidők után már csak az alperes beleegyezésével van helye keresetváltoztatásnak. Ha az alperesnek is érdeke fűződik ahhoz, hogy a jogvita jogalapja változzon és emiatt a per tovább tartson, ahhoz hozzájárulhat.

A keresetváltoztatási szabályok ésszerűsítése mellett a koncepció vizsgálja a – keresetváltoztatásnak nem minősülő – felemelés és leszállítás szabályait is [Pp. 247. § (1) bek.]. Az erre vonatkozó jogalkotói álláspont –

ennek megengedhetősége tárgyában – nem változott, azzal a kikötéssel azonban, hogy a bíróságnak ekkor is mérlegelnie kell, hogy a kérelem keresetváltogatásnak nem minősülő módosítása nem irányul-e a per elhúzására. Ebben az esetben azt meg kell, hogy tiltsa, kivéve az alperes hozzájárulása esetét.³⁰

Hasonlóan a keresetváltogatáshoz, a viszontkereset és a beszámítási kifogás rosszhiszemű előterjesztése is alkalmas eszköze a perek elhúzásának, ez esetben az alperes kezében. A perhatékonyság növelése érdekében itt is indokolt időbeli és más korlátozásokat elrendelni.³¹

A jogalaphoz kötöttség kérdése

A kereseti követelés és a jogalaphoz kötöttség összefüggésében megállapítható, hogy a kereset tárgya az anyagi jog által meghatározott jogosultság vagy jogviszony lehet [Pp. 24. §-ának (1) bekezdés], ezért az érvényesíteni kívánt jogosultság a perbe vitt igény jogi alapja.

Az, hogy a felperes érvényesíteni kívántként milyen jogot jelölt meg alapvető jelentőségű, mert a jogcímhez kötött bíróságnak kizárólag az ezen jog alapjánul szolgáló tények fennálltát kell vizsgálnia. A jogvita megjelölése tehát kijelöli a bizonyítási eljárás irányát.³²

A bírói gyakorlat a Legfelsőbb Bíróság 4. számú elvi döntését tekintette irányadónak, amely az anyagi igazság kiderítésének kötelezettségével állt összhangban. Ezen elvi megállapítás szerint: „ha a követelést támasztó fél által előadott tények valónak bizonyultak, és ezek a kereseti (vizontkereseti) követelést megalapozták, akkor a jogalap helytelen megnevezése miatt a keresetet, illetőleg a viszontkeresetet elutasítani nem lehetett.” Ezért a bíróságok, ha a felperes részére követelést láttak fennforogni, azt a kereseti összegben belül megítélték, akkor is, ha a felperes egyáltalán nem jelölt meg jogcímet, vagy más jogcímet jelölt meg.

Érdekes kérdés a jogalap és a bizonyítás kérdésének összefüggése. A Pp. 163. §-ának (1) bekezdése alapján „A bíróság a per eldöntéséhez szükséges tények megállapítása végett bizonyítást rendel el.” A szükséges/releváns tények köre vajon a keresetben érvényesíteni kívánt jogra vagy a bíróság által megállapított más jogcímre kell, hogy vonatkozzon, melyre adandó válasz azért problematikus, mert a kérelemhez kötöttség elvét figyelembe véve a kérelemre történő eljárásban a felperes az ügy ura, amit a Pp. 215.§ egyértelműen ki is mond azzal, hogy „a bíróság döntése nem terjedhet túl a kereseti követelésen.” Tiszta rendelkezési és tárgyalási elv érvényesülése esetén a bíróság mindenben kötve van a felek nyilatkozataihoz, ezért természetesen a jogalap kérdésében sem térhet el a felperes kérelmétől. „Viszont amennyiben a perben érvényesíteni kívánt igény megjelölt jogalapja nem köti a bíróságot, akkor a jogérvényesítés megsegítésének elvén

nyugvó anyagi jogi kioktatás kiváló eszköz egy leplezett hivatalbóli nyomozati rendszer működésének biztosításához. A bíróság kioktatja a felperest, milyen jogalapon érvényesítse igényét – s a keresetváltoztatás lehetőségének liberalizálásával – az módosítja a keresetet: immár a megfelelő jogalapon nyugodt lelkiismerettel megítélheti a bíróság a követelést. Formálisan érvényesülhet tehát a kérelemhez kötöttség a jogalap tekintetében is, a gyakorlatban ennek semmi jelentősége nem lesz, mivel a bíróság a megfelelő jogalapot végeredményben a félre oktrojálhatja.³³

A tárgyalási elv (peranyag-szolgáltatás elve) szerint a per eldöntéséhez szükséges tényeket és bizonyítékoknak a bíróság elé tárása a felek kötelezettsége [Pp. 3.§ (3) bekezdés]. A tiszta tárgyalási elv csak az angol-szász jogrendszerekben érvényesül. A tiszta tárgyalási elv szerint a peranyag-szolgáltatás csak és kizárólag a felek feladata, a bíróság nem is tehet ennek érdekében semmit, mert az veszélyeztethetné az elfogulatlanságát.³⁴

A magyar Pp.-ben megjelölt „percél” tekintetében – a jogviták pártatlan elbírálása és nem az objektív igazság kiderítése – a tiszta rendelkezési elv (kérelemhez kötöttség) és a tiszta tárgyalási elv felé célszerű elmozdulni, ellenben az objektív igazság alapján történő döntéssel, ahol a hivatalbóli bizonyítás és a tiszta nyomozati elv (az igazság kiderítése) a követendő modell.

A kitanítási kötelezettség terjedelme vonatkozásában – a bizonyítás kérdésében – a Pp.3.§ (3) bekezdése az irányadó, mely szerint „a bíróság köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni.” A bíróság erre a tájékoztatásra akkor is köteles, ha a fél jogi képviselővel jár el. A Pp. 3.§ (3) bekezdése a bizonyítással kapcsolatos – lényegében anyagi jogokra is kiterjedő – kitanítást ír elő, amely jogértelmező tájékoztatásként is funkcionálhat. A Pp 7.§ (2) bekezdés szerint azonban a kitanítás kizárólag az eljárási jogokra és kötelezettségekre vonatkozhat, amely a pártatlanság alapelvének érvényesülését szolgálja.

Egyetértek a jogalkotó azon álláspontjával, hogy a keresetváltoztatási tilalom jogalaphoz kötöttséget feltételez. Ez konzekvensen hatályos jogunkban egyenlőre a közigazgatási perekben érvényesül³⁵

A jogalkotó megoldásként a jogi képviselővel eljáró fél esetében annak *expressis verbis* kimondását javasolja, hogy a bíróságot a keresetben megjelölt jogcím köti.³⁶ „Az ettől eltérő pervezetés a per tárgyalását elnehezíti és annak időtartamát jelentősen megnöveli. A tények halmazából egyeseket relevánssá az érvényesíteni kívánt jog tesz (választ ki). A jogcím mellőzése esetén a bíró nem tudhatja, mely tények jelentősek, melyek nem, a

bizonyítási indítványokról való döntés során ezért kényszerhelyzetbe kerül: valamennyinek helyt kell adnia, illetve csak találmokra utasíthatja el valamelyiket, s csak a bizonyítási eljárás legvégén választja ki – az általa érvényesíthetőnek talált joghoz igazodóan – a releváns tényeket. Mindez természetesen azzal a következménnyel jár, hogy a lefolytatott bizonyítás és az arra fordított idő nagy része utólagosan teljesen feleslegesnek bizonyul, vagy a szükséges bizonyítás elmarad, mely az ítélet hatályon kívül helyezéséhez és – mindkét esetben – az ésszerű időtartam túllépéséhez vezet.”³⁷

VI. Az elektronikus polgári perre vonatkozó jogszabály módosítás – peralapítás – perelőkészítés

1992. december 31-ig hatályos a Pp.-nek a gazdasági perekre vonatkozó Ötödik Részében a 371. § úgy rendelkezett, hogy a keresetlevél benyújtása előtt a feleknek meg kellett kísérelniük vitájuk peren kívül történő elintézését. Ennek módja, hogy az egyik fél a vitás kérdésben elfoglalt álláspontjait a vele szemben álló másik féllel írásban részletesen közölte, aki arra a kézhezvételtől számított tizenöt nap alatt a teljes tényállásra kiterjedő részletes írásbeli választ volt köteles adni. Az eljárást mellőzhették, ha a felek közöttük felmerült véleményeltérésről közös jegyzőkönyvet készítettek. A rendelkezés célja nyilvánvalóan a békés vitarendezés elősegítése, annak meghiúsulása esetén a per előkészítése volt.³⁸

A ZPO 2001-es módosítása bevezette a kötelező egyezségi tárgyalást (*Güteverhandlung*), amely alapján minden ügyben meg kell kísérelni a felek között az egyezség létrehozását a tárgyalás előtt, kivéve ha annak létrehozására nincsen ésszerű esély, vagy az egyezségkötés már korábban meghiúsult [ZPO § 278]. Az egyezségi tárgyaláson a bíróság köteles az ügy jogi és ténybeli kérdéseit a felekkel megvitatni, szükség esetén pedig a felek irányába kérdést feltenni. Ha a felek maguktól nem állapodnak meg, a bíróság egyezségi javaslatot készíthet [ZPO § 275], amely felől a felek döntenek. Ha nem jön létre így sem egyezség, az eljárás már „rendes” peres tárgyalásként folytatódik [ZPO § 279]. A módosítás célja a *békés vitarendezés* elvének hathatósabb érvényre jutása.³⁹

„Olaszországban egyes gazdasági ügyekben⁴⁰ 2004. január 1-jétől egy olyan „konzultációs” eljárást vezetett be, amelyben a felperes és az alperes közvetlenül egymásnak küldenek meg iratokat úgy, hogy azokat másolatban a bíróságnál is benyújtják. A konzultáció során bármelyik fél kezdeményezheti a bíróságnál, hogy az adott ügyben tárgyalást tűzzön ki. A felperesnek a konzultációt megindító irata lesz a keresetlevél, s az alperes választát, a felperes viszontválaszát stb. előkészítő iratként veszi figyelembe a bíróság. Az alperes első válaszbeadványában köteles előterjeszteni a teljes

érdemi védekezését (perbebocsátkozás), nyilatkoznia kell a felperes tényelődásaira, bizonyítási indítvánnyal kell élnie, a viszontkeresetet is ebben az iratban terjesztheti elő, és perbehívással is csak itt élhet. Az eljárás lényege tehát, hogy a per előkészítését végeredményben a felek maguk végzik, a bíróság csak tájékoztatást kap a vita állásáról, de tárgyalást csak legalább az egyik fél kérelmére tűzhet ki. A per az alperes perbebocsátkozásával megindul, de a tárgyalás kitűzése a felek további cselekményét feltételezi. Ez a megoldás egyszerre ad lehetőséget a vita békés rendezésére a bíróság gyámkodása nélkül, másrészt megfelelően előkészíti az ügyet a per mihamarabb történő lefolytatásához.⁴¹

Anglia és Wales területére kiterjedő hatállyal az utóbbi években bevezették kisebb súlyú kereskedelmi ügyekben a perindítást megelőző kötelező mediációt. Ha a fél nem kíván részt venni a közvetítői eljáráson, a perben még pernyertesség esetére sem ítélné meg számára perköltséget. A kereskedelmi viták (gazdasági szereplők jogvitái) szempontjából a mediáció olcsóbb, gyorsabb és „természetesebb” mint a bírósági eljárás, együttműködésre késztet, jobban kifejezi a felek igényeit, megőrzi az üzleti kapcsolatokat, mivel a megállapodás a felek „terméke”.⁴²

Az elektronikus perben – mely egyelőre csak a gazdasági szereplők egymás közötti jogvitáit fogja jelenteni – indokolt előírni a felek részére egy részleteiben nem szabályozott, a perindítást megelőző egyeztetési kötelezettséget. Ennek a kötelezettségüknek a felek több módon is eleget tehetnek, így elégséges, ha csak a két fél egyeztet, de eleget tesznek a törvény kötelezettségüknek azok is, akik közvetítő eljárását veszik igénybe. Ha a jogosult fizetési meghagyásos eljárást indít, és a kötelezett ellentmondása esetén alakul az eljárás perré, abban az esetben a jogalkotó ilyen kötelezettség előírását nem tartja célszerűnek.⁴³

Az eljárás előnye, hogy a bíróság közreműködése nélkül egyezség születne, másrészt perelőkészítési funkciója lenne (jogvita konkretizálása, felek és képviselőik adatainak, elektronikus elérhetőségük kölcsönös megismerése stb.). A fizetési meghagyásos eljáráson kívül az elektronikus perben az alábbi permegelőzési, perelőkészítési formák közül kellene választaniuk a feleknek:

- a) közvetítői eljárás (mediáció),
- b) perindítást megelőző egyeztetés,
- c) közös jegyzőkönyv készítés.

A jogszabály nem mondaná ki kötelezően, hogy a felek az egyes esetekben melyik permegelőzési-perelőkészítési formát vegyék igénybe, ezt ugyanis a felek a jogvita természetéhez igazodóan maguk döntenék el, azonban

a felsorolt 3 forma közül – az ügy megfelelő előkészítése érdekében – az egyik igénybevétele kötelező lenne.⁴⁴

Ha bármelyik fél nem kíván részt venni egyik egyeztetési eljáráson sem, a bíróság még pernyertessége esetén sem ítélné meg neki perköltséget, vagy az egyébként járó perköltségnek csak egy részét ítélné meg.

Az elektronikus perben a per írásbeli, elektronikus úton történő előkészítése kötelező lesz, szóbeli meghallgatást csak kivételes esetben lehet tartani. A szóbeli előkészítés azonban természetesen nem járna együtt a felek vagy jogi képviselőik bíróság előtti személyes megjelenésére kötelezésével, ez ugyanis elsősorban rövid úton, elektronikus távközlő eszközök igénybevételeivel, elsősorban telefonbeszélgetés útján valósulna meg.⁴⁵

Az alperesnek az első válasziratban kellene előterjesztenie érdemi védekezését, melynek előterjesztésére a törvény minimum 15-30 napos határidőt szabna meg. Ez nem gátolná a pergátló kifogásokban való későbbi döntést, és fennmaradna az a rendelkezés is, hogy hatáskör és illetékesség hiánya miatt – sőt a perköltség-biztosíték adásának elmaradása miatt – akkor is meg lehet szüntetni a pert, ha ez egyébként a perbebocsátkozás után már kizárt lenne.⁴⁶

A kötelező jogi képviselet miatt a perbebocsátkozás elmaradását a törvény nem mulasztási ítélettel szankcionálná – amely valójában az ellentmondás benyújtásával határidőhalasztásra is lehetőséget ad –, hanem azzal, hogy a továbbiakban az elmulasztott védekezést nem terjesztheti elő, azaz a bíróság az ügyet a rendelkezésre álló adatok alapján bírálja el.⁴⁷

A kötelező írásbeli előkészítés folytán a perelőkészítésen megtörtént perbebocsátkozás előrehozza azon jogintézmények alkalmazásának lehetőségét és határidejét, melyeket az általános szabályok a perbebocsátkozáshoz kötnek. Így elektronikus perben az alperes perbebocsátását azzal a figyelmeztetéssel kell kézbesíteni a felperesnek, hogy a keresetét záros határidőn belül (15 vagy 30 nap) egy ízben változtathatja meg önállóan.⁴⁸

Mivel a viszontkeresetet is elő kell készíteni, s a perelőkészítési szakasz csak úgy lehet eredményes, ha ott a viszontkereset tárgyalásának előkészítése is megtörténik, ezért elektronikus perben a keresetváltoztatás után megfelelő (15-30 napos) határidő tűzése indokolt a viszontkereset előterjesztésére. Hasonló szabályok érvényesülnének a perbevonásra és a keresetkiterjesztésre.⁴⁹

A perelőkészítésnek a kívánt célja úgy érhető el, hogy már ebben a szakaszban a törvény egyértelműen kötelezővé teszi a bizonyítékok előadását és a bizonyítási indítványok előterjesztését. Az elektronikus perben a

felperes az alperesi perbebocsátkozást követően az önhatalmú keresetváltoztatásra megjelölt határidőig terjesztheti elő indítványait (keresetváltoztatás esetén azzal egyidejűleg), míg az alperes legkésőbb a viszontkeresetindítási határidőig (azaz viszontkereset esetén azzal egyidejűleg) terjesztheti elő ellenbizonyítási indítványait. A bizonyítási indítványokat kivételesen indokolt esetben – a bíróság engedélyével vagy az ellenfél hozzájárulásával – az első tárgyaláson is elő lehetne adni.⁵⁰

A perelőkészítés eredményéről a bíróság – az elektronikus perben kísérleti jelleggel – összefoglalót készít, melyben rögzítésre kerül a jogvita tárgya, a felek érvrendszerének lényege, a bizonyítékok köre és az előterjesztett bizonyítási indítványok, az alperes esetleges viszontkeresete annak szintűgy ezen elemeivel, az alperes esetleges beszámítási kifogása. Röviden összefoglalandók a perelőkészítés során történt események, megtett vagy elmulasztott nyilatkozatok.⁵¹

Az összefoglaló szükség szerint tartalmazhatja továbbá a per lefolyásának mintegy a menetrendjét, azaz hogy előreláthatólag mikor kerül sor az első tárgyaláson kívül a folytatólagos tárgyalás megtartására, azoknak mi lesz a szerepe (egyres bizonyítási eljárások mikor kerülnek lefolytatásra), várhatóan mikor kerül sor az ítélelhozatalra. A menetrend megállapítása a bíróság feladata, azonban a felek hathatós közreműködésére, észrevételeik figyelembevételére kiemelt figyelmet kell fordítani.⁵²

Az összefoglaló formája pervezető végzés lenne, mely ellen nincs helye fellebbezésnek, ugyanakkor a Pp. 227. §-a (2) bekezdésének megfelelően a bíróság ahhoz nincs kötve. Így az összefoglalónak *informatív* funkciója lenne, a per folyamán beállott változások nem teszik szükségessé annak formális módosítását, ugyanakkor a jelenleginél sokkal kiszámíthatóbb helyzetbe hozná a jogalanyokat, mivel kellő tájékozottsággal rendelkeznének az ügy tárgyról és menetéről.⁵³

Ha a perelőkészítés során nemcsak minden kérdés tisztázódott, de a bizonyítékok is mind rendelkezésre állnak, a jogvita a gyakorlatilag eldönthető. Ezért a felek közös kérelmére a bíróság az ún. gyorsított eljárást köteles lenne elrendelni az olyan ügyben, ahol az előkészítő szakasz összefoglalójának kiadásáig valamennyi bizonyíték rendelkezésre áll, azaz nem kell további bizonyítási eljárást lefolytatni. Ebben az esetben a bíróság tárgyalás tartása nélkül az összefoglaló kiadásától számított legkésőbb 60 napon belül érdemi határozatot hozna.⁵⁴

VII. A kisperértékű ügyek. Permegelőzés – elterelés

A koncepció célja e területen a kisperértékű ügyek idő- és költség-takarékosabb elintézésének előmozdítása, elsősorban a permegelőző eljárások preferálásával és e téren a lehetőségek bővítésével. A kisperértékű ügy⁵⁵

fogalmának lényege, hogy az igazságszolgáltatás során eldöntendő ügy súlyához képest aránytalanul nagy az eljárás költsége, sok esetben a pertárgy értékével vetekedhet a perköltség mértéke.⁵⁶

A jogintézményt bevezető Ppn. indokolását idézve: „a jogkérdésre korlátozott másodfokú eljárástól a törvényhozó azt várja, hogy a kis ügyekben egyszerű, gyors és kevésbé költséges igazságszolgáltatás működjön, ugyanakkor ez a perrend módot adjon arra is, hogy a jogot a bíróságok helyesen és egységesen alkalmazzák.” Az általános szabályokhoz képest az eljárás „egyszerűsítését” a fellbbezés indokainak szűkítése és a tárgyaláson kívüli elbírálás jelenti. A koncepció ezen kritériumokat meghaladva a permegelőzésre, a mediációs eljárás – egyelőre nem kötelező jellegű – beiktatására helyezi a hangsúlyt.

A jogviták rendezésének leghatékonyabb módja az egyezség, mely során a felek maguk rendezik el egymással kapcsolatos vitájukat, semmilyen formai kööttség nem szabályozza magatartásukat, ráadásul az egyezségkötés „költségei” nyilvánvalóan eltörpülnek egy peres eljárás költségvonzataihoz képest, nem is beszélve az időtényezőről. Ezeken felül azonban a legfontosabb előny, hogy az egyezség után a felek jó viszonya sokkal valószínűbben állhat helyre, mint egy per lezárása után. Az ítélethirdetéssel együtt ugyanis az egyik fél (per)nyertes, a másik fél (per)vesztes lesz. Egyezségkötés esetén a felek egyenlő pozícióban maradnak, egyikük sem érzi vesztesnek magát, és így a jövőben is baráti, korrekt viszonyban állhatnak egymással, újabb üzleteket köthetnek, ezáltal is élénkítve a gazdaság működését.⁵⁷

A Pp. a perbeli egyezséget a 148. §-ban szabályozza, kimondva, hogy „a bíróság a per bármely szakában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék”. A Pp. a 127. § (2) bekezdésében lehetővé teszi, hogy a fél ellenfelét egyezségi kísérletre idézze. Ha az egyezség nem jön létre, az eljárás perként folytatódik. Az egyezség megkötésére az Itv. mérsékelt és kedvezményes mértékű illetékek alkalmazásával kívánja ösztönözni a feleket.⁵⁸

Az egyezségre vonatkozó Pp szabályoknál kell rendelkezni arról, hogy a bíróság indokolt esetben a közvetítés (mediáció) lehetőségéről tájékoztassa a feleket. Ez a rendelkezés előmozdítaná a közvetítői eljárás szélesebb körben való megismerését. Abban azonban vitába szállnék a jogalkotóval, mely szerint „a bíróság csak abban az esetben hívna fel a felek figyelmét erre az alternatív vitarendezési útra, amely ügyben előreláthatólag sikeres lesz a közvetítő eljárása”. Ez ugyanis előre nehezen megállapítható, mivel a közvetítői eljárást a felek a bírósághoz fordulás előtt is igénybe vehették volna, azonban mégis a peres eljárás megindítása mellett döntöttek.

„Ha a felek igénybe vennék a közvetítőt, a pert – ellentétben a külföldi

példákkal – nem felfüggeszteni, hanem szüneteltetni kellene. Itt ugyanis nem előkérdésről van szó, amely a per későbbi eldöntését befolyásolná, hanem éppen egy olyan egyezség tető alá hozása iránti kísérletről, mely szükségtelenné teheti a per további folytatását, érdemi eldöntését. Jelenleg is gyakran fordul elő, hogy a felek éppen azért kérik közösen az eljárás szünetelését, hogy peren kívül egyezzenek meg egymással.”⁵⁹

A közvetítés sikertelensége esetén bármelyik fél kérhetné az eljárás további folytatását.

Az elmúlt évtizedben Európában sorra hozták meg azokat a törvényeket, melyek a közvetítői eljárást szabályozzák. 1995-ben Franciaországban, 1999-ben Angliában és Walesben, 2004-ben Olaszországban, Ausztriában és a Svájci Államszövetség Genfi Kantonjában született ilyen jogszabály. Ezen országokban a közvetítést jellemzően nem bíró végzi, a közvetítőnek nem is áll jogában érdemi és jogi tanácsokat adnia a felek részére. A peres eljárás elején, illetve folyamatában a bíróság javasolja a felek részére a közvetítő igénybevételét, és pozitív válasz esetén erre az időre felfüggeszti a pert. A közvetítő segítségével megkötött egyezséget aztán – ha az a jogszabályoknak megfelel – a bíró jóváhagyja.⁶⁰

Angliában és Walesben a feleknek – a kisebb súlyú kereskedelmi ügyekben (jellemzően rendezetlen számlák miatt keletkezett jogviták) – a per megindítása előtt kötelezően közvetítői eljárásban kell résztvenniük, de a peres eljárás során is a bíróság bármikor javasolhatja a közvetítői eljárást. Ha a fél nem kíván részt venni a közvetítői eljárásban, a perben még pernyertesség esetére sem ítélnének meg számára perköltséget.⁶¹

Szlovéniában – kísérleti jelleggel – a bíróságon dolgozó bírákat jogosították fel arra, hogy az előttük folyamatban lévő ügyekben – amennyiben azt alkalmasnak ítélik – maguk folytassák le a közvetítési eljárást, azaz a mediátor a bíró volt. Ez a fajta közvetítés ingyenes volt. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a felek nem feltétlenül viseltettek kellő bizalommal azon bíró iránt, aki a közvetítés sikertelensége esetén ítéletével dönti el az ügyet, így sok esetben a felek nem tárták fel teljes érdekrendszerüket a közvetítőnek, mely csökkentette az eljárás sikerességét. Ezek miatt a peres és a közvetítői eljárást a szlovén jogalkotó is kettéválasztotta, az adott ügyben a bíró ma már nem lehet közvetítő, általában nyugdíjas bírák vagy bírósági titkárok látják el ezt a tevékenységet.⁶²

Egyetértek az előterjesztés azon álláspontjával, hogy Magyarországon a kötelező közvetítést a közeljövőben még nem indokolt általánosságban bevezetni. Elsődlegesen a felek ezen jogintézmény vonatkozásában fennálló jogismereteinek bővítését kell megcélózni és a közvetítői eljárás igénybevételét anyagi eszközökkel is ösztönözni (pl. illetékkedvezményekkel).⁶³

VIII. Az 1206/2001. EK. Tanácsi rendelet a bizonyítás-felvételről

A bizonyítási eljárás keretében elkerülhetetlen az EU-n belüli bizonyítás felvétel szabályozásának rövid ismertetése, hiszen ennek hatékony működése az egyre gyakoribb határon átnyúló jogviták esetében lényegesen megkönnyítheti a tényállás feltárását, lerövidítheti az eljárás menetét.

A 2001. május 28-án kihirdetett EK. Tanácsi rendelet az EU-s tagállamok eljárásjogának közelítését tűzte célul, és a külföldön történő bizonyítás felvételét szabályozza. A rendelet megszületésének indoka az egyre gyakoribb nemzetközi elemek megjelenése a perekben (pl. a tanú külföldön lakik, szemletárgy egy másik tagállamban található, perdöntő okirati bizonyítékot egy másik tagállamban őrzik). A rendelet a bizonyítás felvételének két fajtáját szabályozza a megkeresett bíróság előtti közvetett, illetve a megkereső bíróság által végzett közvetlen bizonyítás felvételét. A rendelet mindkét fajta bizonyítás felvétel esetében lehetővé teszi az angol *discovery* eljárást, amely a per előkészítő szakában zajlik. Ennek lényege, hogy a felek a külföldön fellelhető bizonyítási eszközök beszerzése érdekében az előzetes bizonyítás kezdeményezése körében juthatnak a bizonyítékokhoz, sőt akár a per megindítását megelőzően is jogosult a bíróság a rendelet biztosította jogsegély igénybevételére. A hatályos Pp. 210. § (2) bekezdése is lehetővé teszi, hogy az előzetes bizonyítást a perbíróság megkeresés útján fogantossítsa.

A rendelet nem vezetett a külföldön történő bizonyítás felvétel jogának valóságos egységesítéséhez, „csak” egyszerűsíti, technikai részében uniiformizálja és felgyorsítja az unión belül a bizonyítás felvétel módozatait. Erre utal, hogy közvetlen módon nem is szabályozza a külföldön történő bizonyítás felvétel egyes lehetséges módozatait, ezt a nemzetközi egyezmények a tagállamok nemzeti jogai, illetve a bíróság mérlegelése szabályozzák.⁶⁴

A bizonyítás felvétel egységesítése tekintetében az uniós tagállamok az alábbi nehézségekkel szembesültek.⁶⁵

1. a bizonyítékok összegyűjtése és bíróság elé tárásának időbeni vonatkozásában kérdésként merül fel, hogy melyik perszakaszra koncentrálódjon, milyen határidők kapcsolódjanak hozzá;

2. a bizonyítási eszközök megengedhetősége kérdésében a jogellenesen szerzett bizonyítékok, a tanúvallomások megtagadásának joga;

3. nyelvhasználati problémák;

4. mivel a rendelet a tagállamok bíróságainak együttműködését szabályozza, vagyis a rendelet címzettjei a bíróságok illetve a közvetlen bizonyítás

felvételt engedélyező központi szervek (Magyarországon az Igazságügyi Minisztérium), így a fél nem fordulhat közvetlenül a külföldi bírósághoz;

5. a választott bíróság esetében szintén nehézségek merülnek fel, mivel a választott bíróság nem esik a rendelet személyi hatálya alá, így először a saját állami bíróságához kell fordulnia, amely jogosult megkeresni a külföldi állam bíróságát.

A bizonyítás felvétel során alkalmazott eljárásjog tekintetében főszabály a *lex fori* elve, kivételesen azonban a megkereső állam joga alapján alkalmazott eljárás jog érvényesül (pl. a tanú eskü alatti vallomástétele, vagy videofelvétel készítése kapcsán).

A közvetlen bizonyítás felvétel csak annyiban alkalmazható a rendelet szerint, amennyiben kényszerítőeszközök nélkül végrehajtható. Ennek legfontosabb esetköre a külföldön található bizonyítékoknak a belöldi bíróság eléterjesztése. Amennyiben a bíró hívja fel a felek a külföldön található bizonyítási eszköz beszerzésére, az nem ez a rendelet hatálya alá tartozik. Ennek esetét a Pp. 204. § (1)-(3) bekezdései szabályozzák, mely szerint ha a fél önként vállalja, illetőleg nemzetközi egyezmény vagy viszonyossági gyakorlat nem áll fenn, akkor a fél a perbíróság által kitűzött határidőn belül gondoskodik arról, hogy a szükséges bizonyítást az adott államban lefolytassák, és ennek eredményét közokirat formájában a bíróság elé terjeszti.⁶⁶

Vannak olyan tagállamok, pl. Spanyolország, ahol az előzetes bizonyítás kifejezetten kötelező, ha okkal lehet tartani attól, hogy a bizonyítást nem lehet a tárgyaláson megtartani (pl. az egyik tanú vagy fél súlyos betegsége, utazás miatti távolléte miatt, stb.). Ebben az esetben bármelyik fél kérheti a bíróságtól a bizonyítás előzetes megtartását. Amennyiben a bíróság elfogadja a kérést, a bizonyítást a felek jelenlétében megtartják.

Jegyzetek

- 1 Elhangzott előadás: Magánjogot oktató fiatal jogászok I. találkozója és konferenciája, Szeged, 2007. május 11-12.
- 2 Pócza Róbert: A polgári eljárást gyorsító szabályok érvényesülése a gyakorlatban, Magyar Jog, 3/2006, 153. oldal
- 3 Kengyel Miklós: A Magyar Polgári Eljárásjog átalakulása 1985-2005
- 4 Konceptió a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvénynek az elektronikus eljárás bevezetését és a perek gyorsítását célzó módosításáról, Igazságügyi és Rendészeti Miniszter IRM/CGKFO/2007/FJSZ/128, 2007. január, forrás: www.im.hu
- 5 koncepció: i. m. 2-3. oldal
- 6 Szombati Róbert: Az amerikai és a magyar polgári perben a bizonyítás, valamint ezek különbsége OTDK dolgozat, Balatonfüred 2007, 47-49. oldal
- 7 Badó Attila-Loss Sándor: Betekintés a jogrendszerek világába, 377. oldal
- 8 Szombati: i. m. 6. oldal
- 9 Szombati . i. m. 16. oldal
- 10 Szombati . i. m. 20. oldal
- 11 Szabó Péter: Discovery – egy különleges amerikai perjogi intézmény, JK. 1988/11. 614. oldal
- 12 A szakértőnek 90 napja van a szakvélemény előkészítésére.
- 13 Szombati: i. m. 21 -23. oldal
- 14 Szombati: i. m. 25 -26. oldal
- 15 Szombati: i. m. 26 -27. oldal
- 16 koncepció: i. m. 5. oldal
- 17 1911-es Pp.
- 18 A hatályos Pp. általános szabályként rögzíti, hogy az első tárgyaláson, a kereset felperes általi előadása után kerül sor az alperes alaki, majd érdemi védekezésére (139. §). Az érdemi védekezés előadását tekintve a perjogi tudomány *perbebecsátkozásának*, melyhez több jogkövetkezményt is kapcsol a törvény: ekkortól a felperes csak az alperes beleegyezésével állhat el a pertől, a pert megszüntetni a hatáskör vagy az illetékesség hiánya miatt csak akkor lehet, ha a hatáskör nem a per tárgyának értékétől függ, vagy ha az illetékesség kizárólagos; nem lehet megszüntetni a-per azért sem, mert a külföldi felperes nem adott perköltség-biztosítékot. (konceptió. i. m.:)
- 19 koncepció: i. m. 22. oldal
- 20 koncepció: i. m. 22. oldal
- 21 koncepció: i. m. 22. oldal
- 22 koncepció: i. m. 20. oldal
- 23 koncepció: i. m. 20. oldal
- 24 koncepció: i. m. 23. oldal
- 25 koncepció: i. m. 23. oldal
- 26 koncepció: i. m. 23. oldal
- 27 koncepció: i. m. 24. oldal
- 28 „Ha a törvény a rendelkezés elve alapján a felperesre bizza, hogy kérjen-e jogvédelmet, akkor meg kell határozni azt az időpontot is, ameddig ezt tennie kell, mert különben a felperes a per folyamán tetszése szerint megváltoztathatná a per anyagát, s így megakadályozhatná, hogy a bíróság ítéljen. [...] Mert ha [ezt] tehetné, megghiúsítaná azt a célt, amelyet a törvény a per-alapítással elérni akart, hogy ti. az elbírálásnak biztos alapja legyen, ezt pedig a törvény nem enged meg.” (MAGYARY GÉZA: Magyar Polgári Perjog, 3. kiadás, keig., átd. Nizsalovszky Endre, Bp. 1939, Franklin-Társulat 370-371. old.)
- 29 koncepció: i. m. 26. oldal
- 30 koncepció: i. m. 27.-28. oldal

- 31 koncepció: i.m. 28. oldal
- 32 Haupt Egon: A jogcímhez kötöttség kérdése a polgári perben, Magyar Jog 2000/10., 605. oldal
- 33 koncepció: i.m. 34. oldal
- 34 koncepció: i.m. 35. oldal
- 35 A Legfelsőbb Bíróság Közigazgatási Kollégiumának 34. számú állásfoglalása kimondja: „A Pp. XX. fejezetének eltérő rendelkezése hiányában a kereseti kérelemhez kötöttség a közigazgatási perben is érvényesülő jogelv. Ez azt jelenti, a bíróság a felperes által a keresetlevélben megjelölt jogszabálysértés körében kell hogy vizsgálódjék, és ha a határozatot más vonatkozásban találja jogszabálysértőnek, erre nem alapíthatja döntését. Ebből következik, hogy a bíróság megsérti a kérelemhez kötöttség követelményét a közigazgatási határozat felülvizsgálata során, ha az ítéletében a kereseti kérelemben, ellenkérelemben vagy fellebbezésben túlterjeszkedő okra vagy *jogszabályra* alapítja döntését.”
- 36 „A jogi képvisellel foglalkozó jogásztól elvárható, hogy hivatása ellátásához szükséges tudással rendelkezzen. Azaz ismerje a képviselt ügygel összefüggő jogszabályokat és azokat helyesen értelmezze. Ha pedig a kérdés jogi megítélése kétséges vagy nehezen eldönthető, *vagyilag* keresettel ez a probléma is kiküszöbölhető (például: kártérítés vagy jogalap nélküli gazdagodás stb. alapján való perlés).” Koncepció: i.m. 40. oldal
- 37 Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárás törvény alapján, MJ 2003/9.sz. 549. oldal
- 38 koncepció: i.m. 49. oldal
- 39 koncepció: i.m. 49. oldal
- 40 Az Olasz Köztársaság elnöke által 2003. január 17-én hozott, 2003. január 22-én kihirdetett, 5. számú törvényerejű rendelet (2-12. cikkely) a társasági és pénzügyi közvetítői, valamint banki és hitelügyletekre vonatkozó eljárások végrehajtásáról, koncepció: i.m. 50. oldal
- 41 koncepció: i.m. 50. oldal
- 42 koncepció: i.m. 50. oldal
- 43 koncepció: i.m. 51. oldal
- 44 koncepció: i.m. 51. oldal
- 45 koncepció: i.m. 52. oldal
- 46 koncepció: i.m. 52. oldal
- 47 koncepció: i.m. 52. oldal
- 48 koncepció: i.m. 52. oldal
- 49 koncepció: i.m. 52. oldal
- 50 koncepció: i.m. 53. oldal
- 51 koncepció: i.m. 53. oldal
- 52 koncepció: i.m. 53. oldal
- 53 koncepció: i.m. 53. oldal
- 54 koncepció: i.m. 53. oldal
- 55 A kis perértékű ügy fogalmát a Pp. 256/B. §-a fogalmazza meg, miszerint a helyi bírósági hatáskörbe tartozó vagyoni jogi ügy akkor számít kis perértékűnek, ha a fellebbezésben vitatott érték a 200 000 forintot nem haladja meg, továbbá, ha a fellebbezésben vitatott érték a kereseti követelés 10%-át nem haladja meg. (Egy 4 000 000 forint pertárgyértékű ügy lehet kis perértékű, ha a fellebbezésben csak 100 000 forintot vitatnak, ugyanakkor egy 300 000 forintos pertárgyértékű per már nem, ha a fellebbezésben az egész összeget vitatják. koncepció: i.m.)
- 56 koncepció: i.m. 56. oldal
- 57 koncepció: i.m. 57. oldal
- 58 Egyezségi kísérletre idézés esetén a pertárgy értékének 6 %-a helyett 1 % az illeték mértéke [Itv. 42. § (1) bek. c) pont]. Ha a felek az első tárgyaláson egyezséget kötnek, az illeték az eredetileg fizetendő 10, ha az első tárgyalás után kötnek egyezséget, akkor 50 %-a [Itv. 58. § (1) és (3) bek.], ha a felek az első tárgyalást követően közösen kérik a per megszüntetését, az eredetileg fizetendő illeték 30 %-a az illeték [Itv. 58. § (2) bek.],

59 koncepció: i.m. 57-58.oldal

60 koncepció: i.m. 58.oldal

61 koncepció: i.m. 58.oldal

62 koncepció: i.m. 59.oldal

63 Az elmúlt két év tapasztalatai alapján a permegelőző közvetítések 75-80 %-ában létrejött az egyezség. A szabad megállapodás tárgyát képező közvetítői díjak mértéke 5 000 és 50 000 Ft között alakult az ügy jellegétől, bonyolultságától és a megbeszélések számától függően. A felek az eljárás sikerétől függetlenül közösen viselik a költségeket.

A peres eljárás illetéke az Itv. szerint 7 000 és 900 000 Ft között változhat. Hogy a feleknek anyagilag ne jelentsen kockázatot egy sikertelen közvetítés, indokolt lehet, hogy az illeték mértékét a közvetítő díjával le lehessen szállítani. Az illetéket ugyanis a vesztes fél fizeti a pernyertes fél költségeivel együtt, melybe, mint a pervittel felmerült költség, a közvetítő díja is beleértendő. E kedvezménnyel mind a pernyertesnek, mind a pervesztesnek visszatérülne a közvetítői díj, ezáltal egyiküknek sem jelentene anyagi kockázatot a mediáció. Az állam ugyan az eljárások egy csoportjában részlegesen elesne az illetékbevételektől, ugyanakkor mintegy háromszor ennyi üggyel csökkenne a bíróságok leterheltsége, ezáltal a többi ügyben hamarabb születne döntés. (konceptió i.m. 61.oldal)

A per folyamán történt egyeztetést is hasonló módon kellene ösztönözni. Siker esetén a 30 %-os illetékből is további kedvezményekkel. (konceptió: i.m. 61.oldal)

64 Kengyel – Harsági: Európai polgári eljárásjog, Osiris, Bp. 2006. 136.oldal

65 Kengyel-Harsági I.m. 358-376

66 Kengyel-Harsági i.m. 373.oldal